

www.strik.rs
www.strik.rs

NASLOV ORIGINALA

Radka Denemarková
Příspěvek k dějinám radosti

UREDNIKA

Ljubica Pupezin

Objavljivanje ove publikacije pomoglo je
Ministarstvo kulture Republike Češke

© 2014, by Radka Denemarková

© 2017, ŠTRIK, za srpski jezik

Sva prava zadržana. Nijedan deo ove knjige ne sme se umnožavati ni u kom obliku bez prethodne dozvole izdavača ili vlasnika izdavačkih prava.

Ratka Denemarkova

PRILOG ISTORIJI
RADOSTI

PREVEO S ČEŠKOG JEZIKA

Uroš Nikolić

BEOGRAD

2017

*Za Ester. Za Honza.
Za lastavice sa ostrva Amruma.*

*Mlade lastavice
iz gnezda ne skidaju pogleda
s večernjeg neba.*

ISA KOBAJAŠI

*Nema tog očajanja čiji krik može zagrmeti glasnije
od krika jednog čoveka.
I nema veće patnje od patnje usamljenog čoveka.
Cela zemaljska kugla ne može iskusiti veću patnju
od one koju iskusi jedna duša.*

LUDVIG VITGENŠTAJN

*Ne postoji zakon koji bi staricama zabranio
da se veru po drveću.*

ASTRID LINDGREN

*O čoveku se ne može suditi prema perju.
Moje telo vetar probada.*

PROLOG

Glavom kroz zid. Telom pod konjska kopita. Koliko se mnogo skriva u rutini i ritualu. Zajedno su već nekoliko puta sedeli u kafeu. Šetali pokraj mutne reke. Sedeli na klupi i jedno drugo upijali očima. Išli zajedno na večeru. Išli zajedno na koncert. Već su se držali za ruke. Bojažljivo ju je zagrlio oko ramena. Smelije oko struka. Ljubili su se. Probali. Prvi put su otišli zajedno u bioskop. Gledali stari britanski film *Kratak susret*. Sada sede i piju čaj i čini im se da pričaju o starom filmu. Pričaju o sebi, skriveni iza filmskih likova. Muškarci i žene se mešaju: proleće je, i smena godišnjih doba više ne važi. Sveti čajnik polako je proključao. Srca im se pune. Dopiru do najdubljih mesta u svojim srcima. Zaboravljaju na vreme, i vreme zaboravlja na njih. Odlazi im poslednji autobus.

Noć je. Rikše nigde na vidiku. Poluprazan autobus koči pored njih. Koči rado. Punih srca ulaze. Zahvalni, plaćaju karte vozaču koji im se smeši. Ne primećuju da su prozori autobusa zamračeni. Budućnost je u tami. Prolaze do poslednjeg reda sedišta. Autobus se odlepljuje od ivičnjaka. Vozač pritiska papučicu gasa.

Drže se za ruke i nastavljaju o filmu. To je tihi razgovor s pauzama između reči i pauzama unutar reči. Mladi muškarac na sedištu iza vozača polako ustaje. U ruci drži gvozdenu šipku. Kreće ka njima. Dvoje koji su prvi put izašli zajedno u bioskop i sada se čvrsto dr-

že za ruke, i ne sumnjaju da se njihova tela nikada neće dodirivati, ni njihovi pogledi sretati, da se rečima nikad neće povezivati. U autobusu se uspravljaju još dva mlada i čvrsta muška tela. Sprečavaju prolaz. Svi se smeju. Kako se slatko i gorko smeju. Kesičasti moljac. Priđi da čuješ njegov zvuk.

Iz ptičje perspektive, sve je brutalno jednostavno. Sećanje tela ne zavarava. Laste lete i već vekovima razgovaraju o ljudskim telima tamo dole. Rezervoar vere ispod njih sve se više prazni. „Ja” *samo* tokom lêta procveta poput žute lale zarobljene u čaši kao u lavirintu s ogledalima. Treba li lastama odvažnosti? Žive u skladu sa sobom, drukčije ne mogu. A u isto vreme tako su krhke.

Račvasti repovi kruže iznad brda. Zovu ga Petšin. Oblo je i orošeno zaljubljenim parovima. Nalazi se u centru starog grada, zato je to mesto tako romantično. Koliko se mnogo, dušo, skriva u rutini i ritualu.

U povratku sa uzvišenja parovi prolaze pored narandžaste kuće s belim prozorima i krovom od crvenog crepa. Kuća se grbi u podnožju Petšina, a iz dimnjaka ne izlazi dim. Kuća-nepušač pokorno kleči i pokorno se moli, čela pritisnutog na brdo. Noću ispred nje svetli vitka svetiljka. Uzdiže se iznad krova, raskošno istura glavu. U poređenju sa svetiljkom, građevina deluje kao da ju je neko vragolasto dete ispustilo s nebesa.

U stanovima s pogledom na zelenilo ljudi slušaju muziku kraj otvorenih prozora. Zaljubljeni usporavaju korak i ćule uši.

Blistavi prozori nisu zaklonjeni zavesama. Na kaldrmi zastaje crni, izgladneli, žgoljavi, razdražljivi pas lualica; žgoljavi pas sramota je za svog gospodara. Ljudi i žene iza zidova domova isto izgledaju, isto se kreću, kao da su izašli iz kopir-aparata: imaju dva oka i dva uha i dve noge i dve ruke i jedna usta i jednu glavu i jedan trup i hodaju na dve noge. Psa to zbunjuje.

Srećom, ispucala lica četiri ženske figure premazana su žutim emajlom, a lice muškarca emajlom plave boje.

Boja se ljušti s lica.

Iza kapije promalja se prva jutarnja svetlost. Pas zauzima mesto.

Narandžasti zidovi se razdvajaju. Komedija počinje. Pas posmatra lutkarsku predstavu. Vidi kuću sa četiri žute žene i senkom plavog muškarca. Pas sedi i plazi jezikom. Guta opalo lišće. Čeka da

vidi s kog će mu prozora baciti голу kost. Ne laje, ne ujeta. Kao vreme, hmmm.

Laste lete i cvrkuću. Pričaju šale o muškarcima i ženama. Seks je radost. Šale se ponavljaju vekovima, laste skupljaju priloge za istoriju radosti. Nailaze na bojno polje koje ne zna za period mira. Postoje samo prećutna saglasnost i teritorija koja nije i nikada neće biti oslobođena, koju svako može da osvoji, gde je do dana današnjeg svima sve dozvoljeno. Uzorano polje. Pojas crne, plodne zemlje. Nazivaju ga telom slabijeg. Izricati presude pobednicima, besmisleno je.

Laste lete, njihova mudrost izvire *samo* iz velikih sumnji, i do kraja života ostaju verne svojoj prirodi.

KRHKA JESEN I NEMIR KOLIBRIJA

Muškarac sedi oslonjen o zdravu drvenu gredu. Pognuta glava proučava trbuh, a trbuh je ravnodušan prema okolnim zbivanjima. Telo na sebi ima usku crnu majicu i moderne bokserice. Kari-rani svileni gornji deo pidžame je otkopčan. Pidžama je kupljena u Škotskoj i ima oznaku klana na grudima. Kilt, međutim, nedostaje. Muškarac je bez šešira i bos. Noge su mu krute i raširene kao kod lutke na navijanje. Nožni prsti obli i meki. Dovoljno je ptičjim pe-rom zagolicati ispućala ružičasta stopala, zglobovi će zakrckati, i muškarac će poviti prste. Muškarac se stidi; nemarno je obučen. Pogled spušta ka podu.

Prostor u kome se nalazi čist je i lepo uređen, poluprazan. Ta-van, koji ovde nazivaju i mansardom, pripada novoizgrađenoj po-rodličnoj vili, stepenište s ogradom od kovanog gvožđa, kojim se smrt popela, pruža se poput isplaženog jezika, u ormanima su na-bacani skupoceni koferi i tašne i skijaške cipele. Na visokim, uskim, belim policama leže skije za spust, trkačke skije i štapovi. Odmah do njih, štapovi za golf, cipele i sportske torbe. Tu je i metalna sušilica za veš prikovana za pod. Niko više ne širi veš na njoj; porodica ko-risti mašine za sušenje u podrumu. Muškarac ima sedu kosu. Gu-sta je i čvrsta, uredno podšišana, podseća na četku. Lutkine noge su mišićave, biceps na rukama istrenirani, leđa široka i muževna.

Održavano telo samo sebe zavarava.

Muškarca *jesu* počele da stižu godine. Iako je plivao svakog vi-kenda, spirao sa sebe grehe radne nedelje. Snažan zamah rukom, udisaj, zaranjanje glavom. Spirao je stres i u hloru rastvarao godi-

ne koje su ga pritiskale. Nije morao da radi, ali je radio. Voleo je da radi zato što nije morao.

Na tavanu je užurbano. Policijski istražitelj kleči pored muškarca, kao da hoće da zagolica bosa stopala ptičjim perom ili stabljikom trave. Ili da tiho kaže telu nekoliko reči.

Muškarac ne reaguje. Čuti, ne odgovara. U samotno jesenje večere na tavan uleće lasta, očiju zamagljenih od kiše. Prisutni muškarci raduju se takvom skretanju pažnje, glasan smeh snažnih baritona plaši nežnu pticu. Uspaničena, udara glavom u zid i kruži ispod tavanice pre nego što će kroz prozorčić izleteti napolje, na slobodu. U malenom kljunu nosi bledoljubičasti cvet sakure koji ne raste u ovim krajevima. Lasta u ovo doba godine nikako neće doneti proleće, kesičastom moljcu mesto je *samo* među cvetovima sakure.

Policajac se poput patke dogegao do muškarčeve leve slepoočnice. Pantalone su mu naborane na kolenima. Muškarac koji sedi oborio je pogled ka grudima, Policajac ka njegovom vratu. Iz čučućeg položaja, pomno prati mladog lekara. Koji telo u boksericama i svilenom gornjem delu pidžame pažljivo polaže i iznova dodiruje. Muškarac se ne brani. Oko vrata mu je obmotana bela omča. Neko je spustio njegovo telo i privezao belim konopcem, da ne bi pobeglo. Kao psa kraj kućice. Pored stuba ispružila se oborena stolica od tikovine s dotrajalim mrežastim naslonom. Provokativno raširene noge štrče uvis. Još tri stolice s visokim mrežastim naslonima puritanski drže stražu kraj zida. Očekuju gledaoce da na njih smeste svoje otromboljene zadnjice i uživaju u lutkarskoj predstavi. Osam istovetnih stolica od tikovine ponosno okružuje kuhinjski sto na izvlačenje u prizemlju kuće. Nijedna stolica ne sumnja da je ovo samoubistvo.

Ovo je samoubistvo.

Muškarci privode posao kraju.

Policajac je mlad u poređenju sa sedećim telom, ima trideset sedam godina. Posao ga raduje, uprkos tome što mora da radi. Posvećen je i pamćenje ga služi, mada nije baš siguran koliko dobro. Telo Policajca se zateturalo, a zatim pačecim hodom premestilo kraj druge strane čovekovog lica. Neodlučno opipava lice, poput slepca ispituje kožu i nabore. Neodlučnost krade vreme; zbunjuju ga dve brazde na muškarčevom vratu, sećanje iskopava detalje sa stručnog seminara o samoubistvu i ubistvu vešanjem. Linija ide ukoso. Ta je u redu. Ali tu je još jedna, jedva primetna. A ta je ravna. Pominje to lekaru. Ovaj odmahuje rukom, to je samoubistvo, šta je s tobom, pssst.

Policajac se uspravlja. Koleno mu krcka. Otrasa prašinu i otrasa lastavičje perce. Koje se zaustavilo na muškarčevim punim usnama. Policajac kroz otvoren prozor posmatra kišu. Na telegrafskim žicama izvan dvorišta načičkane su note, tela lasta. Ne bi do njih dobacio kamenom. Ali zar je sada vreme za gađanje kamenjem?

Jeste.

Policajac se stepeništem od kovanog gvožđa spušta u prizemlje. Tu je široka, zastakljena terasa s pogledom na grad. Na čupavom tepihu s dečjim motivima igra se dete. Lokomotiva prati trag šina utkanih u tepih. Žena koja sedi na kauču od crne kože s metalnim rukonaslonima doskora je plakala. Ogledalo na suprotnoj strani, sastavljeno od desetina ovalnih suza, umnožava odraz zlatnih vlasi skupljenih u pundu i nosa koji šmrče. Tiho odgovara na pitanja iskusne, korpulentne policajke, koja jednom rukom zapisuje ženi- ne reči, a drugom je drži za zglob i meri pomahnitali puls. Uplakano telo i telo oslonjeno o gredu potkrovlja deli više od trideset godina. Vratila se s mora, išla je van sezone. Da, danas, da, da, danas, u subotu po podne. Odnela je prazne kofere na tavan, suprug vo-

li... voleo je red. Rutina i rituali, govorio je, svakog dana, inače će, dušo, život postati ruševan i prazan.

Nije trebalo da bude kod kuće, procedio je uplakani glas. U petak uveče je otputovao... trebalo je da otputuje na planinu. Nije se bavio alpinizmom tako revnosno kao ranije, ali je i dalje skijao, a i leti i zimi rado je odlazio na planiranje s prijateljima. Ne, nije bolestan... nije bio bolestan... u dobroj je kondiciji, iako mu je blizu sedamdeset godina. Udovica se rasplakala.

Policajac prekida njihov razgovor. Pruža maramicu uplakanoj ženi. Udovici je ponestalo papirnih maramica. Policajčeva maramica je pamučna, sa starinskim izvezenim monogramom. Policajka se udaljila. Policajac ispaljuje novi šaržer pitanja. Udovičino lice odražava uvređeno čuđenje. Ali to je već objasnila, na tavan je nosila prazne kofere. Ne, ne zna zbog čega je to uradio. Ne, nisu se svađali. Naprotiv, bio je pun životnog elana nakon što je predsedničkom amnestijom oslobođen optužbi.

Udovica hvata Policajca za ruku. Uvlači ga u spavaću sobu poput nestrpljive kurtizane. Na noćnom stočiću leži papir. Policajac preleće pogledom preko naškrabanih reči: *kontaktna sočiva, naočare za sunce, krema za sunčanje, balzam za usne, elastični zavoj, napomene za osamdeset osmo poglavlje, lekovi*. Udovica pobedonosno uzdrhta. Policajac primeti taj drhtaj. I obris dojki i krvavocrvenih bradavica i uski struk i oble bokove. Prostrana pista prekrivena gomilom belih satenskih jastuka mu namiguje. Ženin dugački nokat s lakom boje breskve lupka po papiru, ključa po svakoj reči. Uvek je pravio spiskove kada se spremao za put, kada bi bio izuzetno uzbuđen. Pisao je rukom. Kada bi mu nešto bilo važno ili kada bi bio u žurbi, pisao bi rukom, ali rukom nije pisao često. A zašto bi pravio spisak ako se odlučio na poslednje putovanje, i šta mu je to značilo? Ne znam kuda se zaputio i zbog čega, i ne znam kakav je spisak trebalo da sastavi za svoje poslednje putovanje i šta mu je to značilo, Policajac pokušava da je umiri. Žena se ne da. I kako to

da makar *njoj* nije naškrabao nekoliko redova? Oči mlade Udovice pune se sjajem. Voda se preliva. Oko nogu joj se mota trogodišnji dečak s lokomotivom u ruci. Ne plače, *samo* gleda. Ne, nije imao neprijatelja. Nedavno ga je malčice uznemirila razmirica s bivšim asistentkinjama. Ali to su bile same gluposti. Optužile su ga za uznemiravanje na radu, a jedna je čak tvrdila da ju je silovao ili tako nešto.

Policajcu je nelagodno u spavaćoj sobi. Prelazi u susednu prostoriju, muškarčevu radnu sobu. Udovica i dečak poslušno krenuše za njim. I radna soba ima stakleni zid. Kapi kiše dobuju po staklu. Žive u akvarijumu, pomisli Policajac. Tela lastavica na telegrafskim žicama su se pregrupisala, u ritmu kišnih kapi pišu novo muzičko delo.

U uglu polukružnog, masivnog stola, na tamnosmeđoj ploči svetluca vitki bokal s vodom, u koju je stavljen kristal. Sličan kristal, ali manji i izbrušen, treperi u prozoru. Kamena suza bleska plavim sjajem u dvostrukom prozorskom oknu. U odrazu su dve suze. Na preostalim zidovima vise uramljene fotografije, zbijene jedna kraj druge; crno-beli tapet.

Na zidu spram prozora pružaju se metalne šine u boji ramova za slike. Policajac spušta mesnati kažiprst na okruglo dugme kraj blistavog bokala s vodom, gleda ka ženi. Ona šmrcne, širi nozdrve: znak sigurnosti i poverenja. Klima glavom. Kažiprst pritiska dugme.

Fotografije se uz zveket pomeriše duž zida i zaljuljaše. Policajac ponovo pritisne dugme. Pokretne slike se trznuše, zaustaviše i ostadoše da lelujaju, kao da ih nečiji dah pomera. Policajčeve oči proučavaju fotografije. Okreće se i još jedanput ispruži kažiprst ka dugmetu. Ženski glas iza njega strpljivo objašnjava da je to su-prugov izum. Zamenjivao je fotografije onih koji su ga posećivali, bez potrebe da se muči i pretražuje gomile slika. Muškarac je na

nekima i s predsednicima. S njima ga povezuje gusta seda kosa. Sede u odelima i smeju se u gledalištu pozorišta. Sede sportski odeveni na teniskom meču, gledaju u istom smeru, prate lopticu. Sede u odelima nadvijeni nad šahovskom tablom. Stoje umotani u teška krzna na Severnom polu. Stoje zajedno s filmskim glumcima i glumicama na terenu za golf. Sede u žiriju izbora za mis. Piju beherovku za stolom s poslužanjem. Sve fotografije načinjene su posle osamdeset devete.

Policajac podstiče dečaka da i on pritisne dugme, pritisni tu čudnu bubu, ajde. Dečak se krije iza majčinih leđa. Otac mu to... otac mu je to strogo branio, Udovica sramežljivo pojasni. A gde su vaše fotografije, Policajac pređe pogledom po prostoriji. Udovičino lice ćuti u odrazu na staklu. Policajac ređa pitanja, lepi slučaj kao što lastavica pljuvačkom lepi gnezdo. Neizrečeni odgovor visi u vazduhu, oboje o njemu razmišljaju. Neizrečeni odgovor slepljuje ih jedno uz drugo.

A inače?

A inače nije bilo ničeg posebnog, firmu je predao najstarijem sinu iz drugog braka pre dosta godina i od tada je radio od kuće, do firme je odlazio samo ako bi morao da nadzire neki bitan građevinski projekat. Policajac otvara fioke masivnog radnog stola, uzima muškarčev rokovnik. A šta je sa ostalom decom, iz prethodnih brakova? Udovica uzdahnu, slagao se *samo* s najstarijim sinom, tačnije sin je njega našao kada je odrastao, sa ostalom decom i ženama nije bio u kontaktu i odbijao je da o njima razgovara sa mnom, to su zatvoreni projekti, umeo je da kaže.

Zatvoreni projekti?

Zatvoreni projekti.

Policajac lista rokovnik. Iz njega ispadaju dva lista. I dugački članak isečen iz novina. Policajac širi listove. Rekli ste da je retko pisao rukom. Udovica primače svoje telo njegovom. Policajac nesvesno zatvara oči i uvlači stomak, disanje mu se ubrzava, duboko

disanje i raširene nozdrve, znak sigurnosti i poverenja, telo je reagovalo, žena miriše. Zaista nije voleo da piše rukom, to su *samo* hemijskom olovkom naškrabane beleške o knjizi, neobično je da su neke reči podvučene ljubičastim mastilom. O knjizi? Da, pisao je knjigu o svom životu, u početku nije nikoga želeo da angažuje da mu pomogne, ali nije mu išlo, a onda mu je neko preporučio kurs kreativnog pisanja, odlazio je kod gospođe Birgit Stather, one čudne spisateljice koja je posle rata pobjegla u Englesku, živela u Americi ili gde već, a već neko vreme živi u Pragu i piše knjige na engleskom *isključivo* o muškarcima, kraljevima ili državnici, u Pragu trenutno radi na knjizi o predsedniku Benešu. Da, a ovog proleća je vodila i kratki kurs kreativnog pisanja samo za ograničeni broj posebnih ljudi, za elitu, u protivnom suprug se nikad ne bi upisao, kurs je skup, papreno skup, ne pitajte me koliko je koštao, koliko ga je sve to stajalo, znate, ta Amerikanka češkog porekla na kraju ga je ubedila da krene i na relaksacioni kurs gospođe Dijane Adler, još skuplji. Govorio je da se nikada ne bi upisao da nije bilo nje, zahvaljujući njoj uspevao je da se natera da krene na svako predavanje. Imala je veliki uticaj na njega. Obe su imale veliki uticaj na njega. Taj isečeni članak je ona napisala, pogledajte. Pričao je da je hteo da napiše roman o muškarcima tiranima. Ljutilo ga je sve što se danas dešava. A šta se to danas dešava, pitao je Policajac dok je očima preletao preko oštrih, zašiljenih slova koja su se završavala potpisom Birgit Stather. Rečenice ga ubadaju u slabine. Zaista ne znam šta je time hteo da kaže, žena se odmaknula i nasmešila. Užasnula se od svog nasmešenog, preplanulog lica.

Policajcu se nije dopalo što se telo udaljilo. Čeznuo je za dodirrom, poželeo je da pomiriše ženinu kosu. Ženine oči se zaustaviše na venčanom prstenu na Policajčevom srednjem prstu. Nasledio sam ga od dede, zbrzao je glas iza zatvorenih smeđih očiju. Smem li da pročitam šta je vaš muž napisao? Smete, ali... Ženino delikatno lice je ubledelo. Ali šta? Da... zamolila bih vas, ukoliko je to uop-

šte moguće s obzirom na situaciju... Policajac je pročistio grlo, što ju je ohrabrilo. Suočen je s rečenicom kojoj nema kraja. Dakle, da li je... da li biste mogli to da pročitate upravo ovde, u radnoj sobi? Ne bih htela, znate, da se taj računar zagubi, u njemu je sačuvan čitav naš život, dogovori i poslovni projekti i naša prepiska od prvog do poslednjeg mejla i porodične fotografije i tekući računi i tako te stvari. Naravno, ukoliko ne budete morali sve da zavedete kao dokazni materijal, iako je to... zaista smešno. Nemam ništa protiv vas lično, niti protiv policije, ne, zaboga, ali ako vam ne bi smetalo da dolazite ovde, bila bih mirnija i ne bih se plašila da ostanem sama u ovoj velikoj kući... ako je... moguće.

Policajac počinje dublje da diše, pokušava da kontroliše ubrzani puls i žiganje u slabinama. Slaže se, iako je to protiv pravila. Iz muškarčeve radne sobe ih s prezirom posmatraju tehnički uređaji, uključujući i štampač, koji bi napisane stranice rado i brzo ispljunuo. Policajac bi mogao odmah da ih ponese, u džepu ili naručju. Policajčevo i Udovičino telo ignorišu postojanje tehnike. Prave se da ne shvataju. Veoma dragocen stav.

Žena ispraća Policajčevo telo do automobila. Na pragu otresa kišne kapi s crnog kišobrana. Ne okreće se.

